БКМ 29

اچکی روسیه و سبر مسلمان تورک-تاتارلرینڭ ملی مختاریتی.

معارف نظارتی حضورنده آچیلا طورغان نمونه دارالمعلمین
و دارالمعلماتینڭ حاضرلك و اساسی صنفلرینه

قبول امتحانینڭ مفصل

پراغرامماسی

معارف نظارتی نشریاتی.

Уфа
электро-типографія „Турмушъ"
1918.

شوشی ۱۹ - ۱۹۱۸ نچی اوقو یلینك باشنه معارف نظـارتی طرفندن اوفاده آچلاچاق نمونه دارالمعلمینهنلق حاضرلك هم اساسی صنفلاریـنه ۱۳ یهش بلهن ۱۸ یهش آراسنه بولغان ایر بالالار، نمونه دارالمعلماتینلق حاضرلك و اساسی صنفلارینه شولوق (۱۳-۱۸) یهشلهر آراسنهغی قز بـالالار نوبهـ نهگی پروغراما بویچه مسابقه امتحانی بلهن قبول ایتلهچهكلر.

بو دارالمعلمین هم دارالمعلماتقه كررگه تلهوچیلر معارف نظارتی اسمینه

(آدرس: г. Уфа· Воскресенская домъ № 50 Ведомство Просве - щения Мусульман]

عریضه بیررگه هم عریضه بلهن برگه رسمی رهوشده آلـنغان مینریكـه شهادتنامهسی ییبهریلرگه تیوش.

قبول امتحانلارینك وقتی حقنده معارف نظارتی آیرم اعلان ایتهچك.

نمونه دارالمعلمین و دارالمعلماتینگ حاضرلك صنفـلارینه هم اساسی صنفلارینه مسابقه امتحانینك پروغراماسن مركزدهگی معارف نظارتندن هم ولایت ملی ادارهلرندن آلدرغه ممكن.

Мәгариф нәзарәте ха-
тында ачыла торган
үрнәк дарелмөгаллимин-
нәрдә дарелмөгаллиматның хәзерлек
һәм әсәси сыйныфларына ка-
бул имтиханының
программасы.

БКМ
КФ 1371
ОФ 20876

نونه دار المعلمين هم دار المعلماتينڭ حاضرلك صنفلارینه قبول امتحانلری اوچون

پروغرامما.

I دین.

اعوذ بسم الله و كلمهٔ شهادت و آلارنڭ معنی لری. مؤمن به لر: الله تعالی، پیغمبرلر. كتاب، فرشته لر، آخرت كونی. طهارت، نماز حقنده معلومات. سورهٔ فاتحه نی، قرآن آخرندن بر نیچه قسقه رق سوره لرنی یادده بلو. تجوید حكملرینه موافق قرآن اوقو. پیغمبربز عمنڭ ترجمهٔ حالی.

II آنا تلی.

آ. سویله و. ۱) اوقولغان مقاله نڭ یا كه كتابنڭ مندرجه سن سویله و. ۲) اوزی كورگان واقعه لر (صابان طویی، طوی مجلسلری، بالق طوطولار كبك) نی سویله ب بیرو. ۳) رسملر بوینچه سویله و.

ب. اوقو. ۱) تورك-تاتار تلنده یازیلغان ادبی حكایه لرنی درست و بیگل آڭلارلق ایتوب اوقو، ۲) شول اوقوغانلرن یادده سویله ب آڭلاتو.

ت. یازو. ۱) اوقولغان حكایه نڭ مندرجه سن خاطردن یازو. ۲) رسملر بوینچه انشا یازو. ۳) درست ایتوب املا یازو.

ث. صرف نحودن: جمله. جمله نڭ باش كیسه كلری (ایهٔ حكم) جمله نڭ بعض ایه رچن كیسه كلری (آیرغیچ، وقت، روش. ه.) تاوشلی و تاوشسز، قالن و نچكه حرفلر. یالغاو اصل صفتلار، فعللرنڭ زمانلری و شخصلری، صان اسملری و ترتیبلری، جمله لر و قوشمالار. قوشمالار بله ن اسملرنڭ، صفتلارنڭ، صانلارنڭ و آلماشلارنڭ اوزگه رولری.

III حساب.

اسمسز بتون سانلارنی یادقه یازا، قاراب اوقی بلو هم درجه، صنفلارغه آیرا بلو. بتون سانلارنڭ دورت عملن بلو و شولارغه عائد تورلی مسئله‌لر چغارو. اسملی اولچه‌ولر جدولی. اسملی و مرکب سانلاردن تورلی مسئله‌لر چغارو. جییننق (حاصل جامع)، قالدق (حاصل طرح)، قاباطلاودن چقفان (حاصل ضرب)، اولوش (خارج قسمت) لرنڭ اوزگه‌رولری.

IV جغرافیه.

پلان و خریطه حقنده معلومات. جهات اصلیه‌لارنی بلو خریطه بوینچه روسیه‌نڭ چیکلرن، شهر و بلغه‌لارن، طاولارن، اورمانلارن هم بیلگیلیره‌ك شهرلرن کورسه‌ته بلو.

V روس تلی.

روسچه اوقی، یازا بلو.

نمونه دار المعلمین هم دار المعلماتینڭ اساسی صنفلارینه قبول امتحانلری اوچون پروغراما.

I دین.

الله تعالینڭ بارلغی و برلگی، پیغمبر عم، قرآن کریم حقنده معلومات، الله‌نڭ امرلری: عبادات، آتا-آناغه اطاعت. طرشو، یاردم، صدقه، تردەشلك و برلك. الله‌تعالی‌نڭ طیغان نه‌رسه‌لری: اسراف، اوغرلاو، یالغانلاو، جبرله‌و، کشی حقینه تجاوز... اعوذ، بسمله و کلمهٔ شهادت هم آلارنڭ معنالری.
مؤمن‌به‌لر، الله‌نعه، پیغمبرله‌ر، فه‌رشته‌لر، آخرت کونی... تفصیللی ره‌وشده طهارت،

نمازه سورة فاتحه بله‌ن قرآن کریم آخرندن بر نیچه قسقاره‌ق سوره‌لرنی یادقه بلو. تجوید حکملرینه موافق قرآن کریمنی اوقی بلو. روزه، قربان، زکات، حج حقلارنك قسقه‌چه معلومات.

پیغه‌مبریمزنك ترجمهٔ حالی. حضرت ابوبکر، عمر، عثمان، علی رضی‌الله عنهملر حقنده معلومات.

II آنا تلی،

آ. سویله‌و: ۱) اوقلغان کتابنك یا که مقاله‌نك مضمونی‌ن سویله‌ب بیرو. ۲) اوزی کورگه‌ن بر واقعه‌نی ادبی تلدن سویلی بلو. ۳) ترتیب ایتلگه‌ن پلان برینچه اوقلغان مقاله‌نی سویله‌ب بیرو.

ب. اوقو. ۱) ادبی قطعه‌لارنی درست، یوگروك و جانلی ایتب اوقو.

ت. یازو: ۱) اوقلغان کتابنك یا که مقاله‌نك مضمونی‌ن خاطردن یازو. ۲) حکایه هم تصویر طرزنده بیرلگه‌ن موضوعلارغه انشا یازو (انشا موضوعلارینه مثاللار: آ ـ مین بر جه‌ینی نیچك اوتکه‌ردم، ب ـ بزنك یاقده صابان طویلاری، ج ـ اوبیر حقنده خلق نیلر سویلی). ۳ ـ عمومی قاعده‌لرگه درست ایتوب املا یازو.

ث. صرف: سوزلرنك توره‌لری. ۱) اسم خاص و اسم عام، برلك و کوبلکلر. ۲) آلماشلار. ۳) فعللار: آلارنك زمانلری، اصللاری، بارلق و یوقلقلاری. ٤) صانلار و آلارنك تورلری. ٥) صفتلار: اصل صفتلار، اسم، فعل، صانلاردن یاصالغا صفتلار ٦) قوشمتالار، ۷) قیدلر.

II نحو: ۱) جمله‌لر و آلارنك باش (ابه، حکم) هه‌م ایه‌رچن (آیرغچ تماملقلار، سبب، وقت، ره‌وش) کیسه‌کلری. قسقه و اوزون جمله‌لر. ۳) کوش سوزلر. ٤) طنش و اشاره‌لر ٥) عادی و مرکب جمله‌لرنی آیرا بلو.

III حساب.

۱) امسمز بوتون صانلارنی یادقه هه‌م یازودن اوقی بلو، درجه صنفلارغه آیرا بلو. ۲) بوتون صانلارنك دورت عملن بلو وشولارغه تورلی مسئله‌لر چغارو. ۳) جیینتق (حاصل جمع)، قالدق (حاصل طرح)، قاباتلاودن چققان (حاصل ضرب)، اولوش (خارج قسمت)لرنك اوزگه‌رولری. ٤) اولچه‌ولر

جدولى. ٥) يالغز هم مركب صانلار. ٦) اسملى صانلارنى واقلاو هم اربلاو. ٧) اسملى صانلارنڭ دورت عملى. ٨) صانلارنڭ بولنو علامتلرى. ٩) (ايڭ زور بولوچى) قاسم مشترك اعظم. ١٠) بيرلگەن صانلارنڭ (ايڭ كچكله بولنوچيسى) مثل مشترك اصغر. ١١) كسر عادى. ١٢) كسر عادينڭ تورلەرى. ١٣) كسر عادينى قسقارتو. ١٤) كسرلرنڭ مخرجلرن تيگزلەو. ١٥) صاننڭ معين اولشن تابو. ١٦) بعض اولوشلرى بيلگولى بولغان صاننڭ اوزن طابو. ١٧) كسر عاديڭ دورت عملن بلو: قوشو (جمع)، آلو (طرح.) قاباطلاو (ضرب) هم بولو (تقسيم). ١٨) كسر عاديدن مسئلەلر چغارو.

IV هندسه.

١) هندسه جسملەرى. مكعب، پريزما، اهرام، كونوس، سيلينەدر، شار و شولارغه تايلغان قدر مثاللار. ٢) صزقلار و آلارنڭ تورلەرن اصلەب و صزوب كورسەتو. ٣) بوچماقلار و آلارنڭ تورلرن اشلەب كورسەتو. ٤) دائره و آنداغى صزقلارنى عملى رەوشدە كورسەتو. ٥) اوچ بوچماقلار (مثلثلر) و آلارنڭ تورلرن اشلەب كورسەتو. ٦) متوازى صزقلار و آلارغه مثاللر هم آلارنى اشلەب كورسەتو.

V جغرافيه

بلان هم ماسشتاب، خريطه. افق هم آنڭ اطرافى. يير نڭ اوستكى قاتلاولارى، يير آستنداغى صولار، اينشلر، يلغەلار، كوللر، طاولار، صره طاولار، طاولارنڭ بيكلگى. بييك طاولار و قار چيگى هم طاوده نيلر بار؟ فائدەلى معدنلر، يير آستنده جليلق. يانار طاولار. ياكى ژولقانلار، يير سلكنو هم آنڭ سببلەرى، جلى چشمەلر، هوا، هوانڭ جايلغى، صو اوستندەگى هوانڭ جلنووى هم صالقنايوى. هواده چق، طومان، ياڭغر، قار، بولوطلارنڭ هوا جايلغينه تأثيرى، چيل، زور كوللر هم ديڭگز قريلارنداغى جيللر، طاولار، ياڭغرلار، ديڭگز صووينڭ بلغه صوونڭ آيرماسى. طولقنلار، ديڭگز آغملارى، ديڭگز صووينڭ كوتەرلووى هم توشووى، ديڭگز يارى، كوچمه طاولار، ديڭگز بوزلارى.

ييرنڭ يومريلغى، ييرنڭ تەولك حركتى، كون هم تون. يير اوستنده

فرض قیلنغان نقطه‌لار هم دائره‌لر. قطبلار، یارم شارلار خریطه‌سی، قطعه‌لار هم بحر محیطلار. اوطراولار، ییرنلک قویاش تیره‌سنله ئه‌یله‌نووی، بیر اوصه نله جلبلق. کشی، کشیلرنک (عرق) توسلری، دینلری، طورمشلری.

حاضرله‌نور اوچون درسلکلر:

«رسملی جغرافیه» (برنچی اوقولوشی). مرتبی: عبدالرشید فخرالدینف.
ناشرله‌ری: احمدگرای حسنی و شرکاسی. ۱۹۱۳ یل قازان «ملت» مطبعه‌سی.

IV تورک-تاتار تاریخی.

بورونغی تورکلر. طورمشلاری، طبیعت و اخلاقلاری، عادت و جولالاری. اجتماعی طورمشی، دین، زور پادشاهلقلار. شرقله‌غی هون دولتی، بویوک تورک دولتی، بورونغی تورکلرده مدنیت. بویوک تورک دولتی یقلغاچ.

بلغارلار.

بلغارلار. بلغارلارنک اورنی، خلقی، عادت و جولالاری. دینلاری، وعرفی قانونلاری. بلغار پادشاهلغی، بلغارلارنک کورنشلری، سه‌وده، هنر وصناعتلری. آول‌کون کورشی. بلغارلار آراسنله اسلام دینی، علم و معارف. بلغارلار و دشمانلاری.

ماغول-تاتارلار دوری.

چنغز و آنک دولتی. تیموچین یه‌شلکله. قبیله‌له‌رنی برله‌شدرو برلنله تیموچین. چنغزنک غرب سفری. چنغزنک صوگغی یللاری. چنغزنک شخصی و توزگه‌ن دولتی. چنغز اولگه‌چ.

باتونک غرب سفری. ماغول-تاتارلارنک عسکری باتوخان غربدن قایتقاچ. آلتون اوردا. برکه خان زمانی. اوزبک خان زمانی. باشباشداقلق کونلری، طوقتامش‌خان زمانی، طوقتامش خان و ایدگی. طوقتامشنک صوگ کونلری. طوقتامش خان بالالاری و ایدگی. آقساق تیمر.

الوغ محمدخان زمانی. آلتون اوردانک یقلووی. آلتون اوردانک ایچکی توزلوشی اداره و حکم اشلری.

بلغارلار تاتار قول آستنده.

قازان پادشاهلغی.

الوغ محمدخان قازان بیرنلا. محمودخان، ابراهیم خان، محمدامین خان.
ماموق‌خان. شاه‌علی‌خان.

مسکه‌و بله‌ن قریم کوره‌شی.

صفاگره‌ی خان. جان‌علی‌خان. قریمنك جیكلووی. مه‌سکه‌ونك کوچه‌برووی.
اوته‌مش گره‌ی، سیونبیکه، سیونبیکه و اوغلینك طوتقون ایتلولری. قازان
پادشاهلغینك یغلووی، قازان پادشاهلغینك اچکی تورلوشی. چیکلری، خلقنك
کسبی، علم و معارف اداره و حکومت اشلری. بوررونغی قازان شه‌هری.
سیونبیکه مناره‌سی.

(تاریخدن ع. بطالنك تورك-تاتار تاریخی اسملی اثرندن حاضرله‌نرمکن.)

IIV روس تلی.

روسچه‌ده ییگل و قسقه‌ره‌ق حکایه‌لرنی درست اوقی بلو و شول اوقوغاننی
آکلاب روسچه سویلی بلو. روسچه املاء یازا بلو.

معارف نظارتی.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ РБ
ОТДЕЛ ФОНДОВ
ОФ 20876